การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

Strategies Development to Promote the Use of Electronic Books of Libraries in Higher Education Institutions in 3 Southern Border Provinces

บุปผา ไชยแสง[1*] และ อะห์ลาม เจะเตะ[2]

Buppha Chaisaeng [1*] and Ahlam Jetteh[2]

สาขาวิชาการจัดการสารสนเทศภาครัฐและเอกชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา[1]

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา[2]

Department of Information Management for Public and Private Sectors, Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University[1]

Academic Resources and Information Technology Center, Yala Rajabhat University[2]

email: cbuppha.c@yru.ac.th[1], Ahlam.j@yru.ac.th[2]

Received: February 13, 2025; Revised: Auguest 25, 2025; Accepted: September 15, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการใช้ ปัญหาการดำเนินการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงเพื่อพัฒนากลยุทธ์และประเมินประสิทธิภาพของกลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ใช้การศึกษาแบบผสานวิธี โดยระยะที่ 1 (เชิงปริมาณ) สำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ใช้บริการห้องสมุดเกี่ยวกับการใช้และปัญหาการดำเนินการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และระยะที่ 2 (เชิงคุณภาพ) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพกลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการมีการดาวน์โหลดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะเนื้อหาผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กมากที่สุด โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ ประสิทธิภาพของอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ให้บริการ และในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด พบปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์มากที่สุด ผลจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 นำมากำหนดกลยุทธ์และประเมินประสิทธิภาพกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์ด้านการเรียนการสอน การวิจัย โดยการสร้างช่องทางการสืบค้นและการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางมือถือได้โดยตรง มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าข้ออื่น ๆ การประยุกต์ใช้จากการวิจัยนี้สามารถพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางด้านงานบริการ งานส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ การศึกษาผู้ใช้ยุคใหม่ รวมทั้งเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งสารสนเทศดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และพันธกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในสถาบันอุดมศึกษา

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การส่งเสริมการใช้ การดำเนินงานห้องสมุด การพัฒนากลยุทธ์ การส่งเสริมการอ่าน

Abstract

The research aims to study the usage conditions and problems in promoting the use of e-books, and to develop and evaluate strategies for promoting e-books in libraries at higher education institutions in

3 southern border provinces, using a mixed-methods approach. Phase 1 (quantitative) surveyed the opinions of library administrators, staff, and users regarding the use of and problems with promoting e-books. Phase 2 (qualitative) analyzed strengths, weaknesses, opportunities, and obstacles to develop and evaluate the effectiveness of strategies promoting e-books. It was found that users downloaded e-books most often via laptops. The factor affecting the use of e-books was the internet's efficiency in the service area. In the view of the library staff, the main problems were public relations. The results of the analysis of strengths, weaknesses, opportunities, and obstacles from Phase 1 were used to determine strategies and evaluate their effectiveness. It was found that the strategies for teaching and research, by creating channels for searching and accessing e-books directly via mobile phones, had higher average values than other items. The application of this study can develop a collaborative network of higher education institutions to create new knowledge in service work, promote the use of information resources, modern user education, and guidelines for developing digital information resources for teaching, research, and other related missions in higher education institutions.

Keywords: E-books, Promotion of Use, Library Operations, Strategy Development, Reading Promotion

บทนำ

ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการศึกษาได้มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อดิจิทัลเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยเปลี่ยนจากรูปแบบของเอกสารกระดาษให้มาอยู่ในรูปแบบของดิจิทัลที่เรียกว่า ทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล (e-Resource) ได้แก่ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-books) โดยการศึกษาการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่า มีการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับในประเทศไทยเป็นที่นิยมใช้งานมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2548 โดยเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เพื่อจัดซื้อลิขสิทธิ์ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวม 10,890 ชื่อเรื่อง ครอบคลุมในทุกสาขาวิชา เพื่อให้บริการแก่สมาชิกของเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ผ่าน IP Address ของแต่ละสถาบัน ซึ่งต่อมากระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ประกาศใช้พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2562) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการเชื่อมโยงภารกิจทำหน้าที่ของฝ่ายกำหนดนโยบาย การประสาน และสนับสนุนด้านการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ พัฒนางานวิจัย สร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อการแข่งขันในเชิงธุรกิจ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคน เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และเป็นไปตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 มียุทธศาสตร์ด้านการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทย โดยครอบคลุมตั้งแต่การสร้างสรรค์ การเผยแพร่ การพัฒนาแพลตฟอร์ม การให้ความรู้ และการนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาและวิจัย ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมการแสวงหาความรู้ในปี 2024 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการหนังสือและพฤติกรรมของนักอ่าน การเติบโตของหนังสือเสียงและพอดแคสต์ การผสมผสานระหว่างสื่อดิจิทัลและสิ่งพิมพ์ การใช้ AI และ Big Data ในการแนะนำหนังสือ และ

การอ่านเพื่อพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ล้วนเป็นแนวโน้มสำคัญที่กำลังเปลี่ยนโฉมหน้าของการอ่านในยุคปัจจุบัน (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2567)

ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ ห้องสมุดทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ (1) ศูนย์บรรณสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (2) หอสมุดจอห์น เอฟ เคนเนดี้ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และ (3) ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี มีการบอกรับฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายและให้บริการอย่างต่อเนื่อง เช่น ฐานข้อมูล e-books ที่จำแนกตามสาขาวิชา ฐานข้อมูล e-books จากแหล่งอื่น และฐานข้อมูล e-books ที่เป็นผลงานของมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากพฤติการณ์ของผู้ใช้บริการ ปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงข้อบ่งชี้และปัญหาอื่น ๆ ส่งผลให้มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ค่อนข้างน้อย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาสภาพการใช้และปัญหาการดำเนินการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำเป็นกลยุทธ์การส่งเสริมการใช้ และประเมินประสิทธิภาพของกลยุทธ์ส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ประโยชน์ในส่วนงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพการใช้ ปัญหาการดำเนินการส่งเสริมการใช้ รวมถึงเพื่อพัฒนากลยุทธ์ และประเมินประสิทธิภาพของกลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชากรและตัวอย่าง

1. ขอบเขตประชากร แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน (2) กลุ่มผู้ใช้บริการ และ (3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จากห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวนทั้งสิ้น 13,710 คน

ตารางที่ 1

แสดงประเภทและจำนวนรวมของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประเภทประชากร	มหาวิทยาลัย ม.ราชภัฏยะลา	ม.สงขลานครินทร์ วข.ปัตตานี	ม.นราธิวาสฯ	รวม
(1) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน	12	27	9	48
(2) กลุ่มผู้ใช้บริการ	3,400	7,099	3,142	13,641
(3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ	8	7	6	21
	รวม			**13,710**

2. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกโดยใช้สูตรคำนวณของ (Yamane, 1973) ร่วมกับวิธีเจาะจง เพื่อให้มีคุณสมบัติตรงตามปัญหาการวิจัย จำแนกตามประเภท จากประชากร 13,710 คน ได้ 389 คน แต่เนื่องจากประชากรในมหาวิทยาลัยทั้ง 3 จังหวัด มีจำนวนไม่เท่ากัน จำนวนผู้ปฏิบัติงาน

และผู้เชี่ยวชาญต่างกัน เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างมากขึ้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีเจาะจงร่วมด้วย โดยการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานด้านห้องสมุดและผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมอีก 51 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากสูตรคำนวณ ทาโร ยามาเน่ 389 คน และวิธีเจาะจง 51 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 440 คน ดังแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2

แสดงประเภทและจำนวนประชากรที่คัดเลือกโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ ร่วมกับวิธีเจาะจง

ประเภทกลุ่มตัวอย่าง	มหาวิทยาลัย ม.ราชภัฏยะลา	ม.สงขลานครินทร์ วข.ปัตตานี	ม.นราธิวาสฯ	รวม
(1) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน				
A ผู้บริหารห้องสมุด	3	3	3	9
B ผู้ปฏิบัติงานด้านงานบริการสารสนเทศ	6	6	6	18
				27
(2) กลุ่มผู้ใช้บริการ ได้แก่ นักศึกษาปริญญาตรีภาคปกติ สาขาวิชามนุษยศาสตร์	99	209	92	400
** เนื่องจากผู้ใช้บริการในกลุ่มที่ 2 มีจำนวนนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัยต่างกัน ผู้วิจัยจึงเพิ่มเติมการคำนวณสัดส่วนร้อยละเพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม มีสัดส่วนสอดคล้องกับกลุ่มประชากร ดังนี้				
จำนวนที่ได้จากตารางคำนวณ ทาโร ยามาเน่ = 400 คน				
ม.ราชภัฏยะลา ประชากร 3,400 คน (3,400 X 12 /400 – 3) = 99				
ม.สงขลานครินทร์ วข.ปัตตานี ประชากร 7,099 คน (7,099 X 12 /400 – 4) = 209				
ม.นราธิวาสราชนครินทร์ ประชากร 3,142 คน (3,142 X 12 /400 – 3) = 92				
				400
(3) ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินร่างกลยุทธ์				
A ผู้บริหารห้องสมุด	1	1	1	3
B ผู้ปฏิบัติงานด้านงานบริการสารสนเทศ	2	2	2	6
C ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์	1	2	1	4
				13
รวมทั้งสิ้น				**440**

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยระยะที่ 1 สำรวจความคิดเห็นผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ใช้บริการห้องสมุดเกี่ยวกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และปัญหาการดำเนินการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการประเมินสภาพปัจจุบันของการสนับสนุนให้เกิดการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์

2. การวิจัยระยะที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการนำผลจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่ได้

จากการวิจัยในระยะที่ 1 มากำหนดกลยุทธ์ 6 ด้าน จากนั้นนำกลยุทธ์มาวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการ TOWS Matrix เพื่อพัฒนาจัดทำร่างกลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และจัดทำแบบประเมินร่างกลยุทธ์ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจแบบประเมิน เมื่อได้กลยุทธ์แล้วจึงดำเนินการประชุมกลุ่มย่อย วิพากษ์ร่างกลยุทธ์ จากนั้นนำกลยุทธ์มาปรับปรุง แก้ไขให้มีความเหมาะสม และจัดทำกลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

การทบทวนวรรณกรรม

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์มีพัฒนาการสำคัญ 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การนำเอาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการพิมพ์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบการพิมพ์ จากสื่อกระดาษและสื่อสิ่งพิมพ์แบบต่าง ๆ กลายเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งการเปลี่ยนรูปครั้งแรกที่ถูกบันทึกไว้ คือ หนังสือเสียง (Audiobook) ระยะที่ 2 การผลิตและเผยแพร่เนื้อหาสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ มีการแปลงเนื้อหาจากรูปแบบฉบับพิมพ์เป็นรูปแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ (Digitization) และการสร้างเนื้อหาอิเล็กทรอนิกส์ (Born Digital) เพื่อให้บริการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบได้เปล่า เป้าหมายเพื่อสร้างห้องสมุดดิจิทัล (Digital Library) ระยะที่ 3 การผสมผสานของอุปกรณ์การอ่านและหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (การรวมกันของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์กับอุปกรณ์เฉพาะสำหรับการอ่าน เช่น คอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต เป็นต้น (Cassidy et al., 2012; Carroll et al., 2016; Minčić-Obradović, 2011)

กรอบแนวทางการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย พบว่า พฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของผู้ใช้บริการ ใช้เว็บไซต์บริการสืบค้นสารสนเทศ (Search Engine) วิธีการสืบค้นมีค้นหาด้วยตนเองทั้งหมด อุปกรณ์ในการเข้าถึงใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน ใช้ไฟล์รูปแบบ PDF ปัญหาการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบการจัดหาที่สอดคล้องกับรายวิชามีน้อยหรือไม่เพียงพอ และการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลอันเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันอุดมศึกษาของไทย พบว่า ยังไม่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลไว้อย่างชัดเจน (ธิดารัตน์ สาระพล, 2562; ศศิธร ติณะมาศ และสมาน ลอยฟ้า, 2556) รวมทั้ง ความต้องการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และเกิดข้อกังวลในด้านการใช้งานหลายประการ ได้แก่ ความยุ่งยาก ขาดความรู้ในการใช้งานหรือวิธีการที่เหมาะสม และปัญหาสุขภาพสายตา (จารุพร ชูเรืองสุข, 2552)

การจัดทำกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการหรือการพัฒนาการใช้งาน เป็นกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ เริ่มจากวิเคราะห์สถานการณ์ประกอบด้วยการวิเคราะห์ 4 อย่าง คือจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งนิยมเรียกการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า “การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม” (SWOT Analysis) รวมทั้งการจัดทำ TOWS Matrix เพื่อให้เกิดทางเลือกการใช้กลยุทธ์หลาย ๆ ทาง หรือมองได้หลายมุม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่นับว่า มีประโยชน์อย่างมากในการจัดทำวิเคราะห์ SWOT มาใช้ประโยชน์ในการประเมินสถานการณ์ ผลสรุปของการวิเคราะห์ เพื่อกำหนดปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ยังสามารถนำมาใช้จัดกลยุทธ์ทางเลือกที่เป็นไปได้อีกมากมาย โดยนำปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 4 อย่าง (จุดแข็ง-จุดอ่อน-โอกาส-อุปสรรค) มาจับคู่กันในรูปของเมทริกซ์ที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไปว่า การจัดทำ “TOWS Matrix” (พิบูล ทีปะปาล และธนวัฒน์ ทีปะปาล, 2559) โดยกระบวนการจัดทำ TOWS Matrix ซึ่งเป็นการต่อยอดมาจากกลยุทธ์ SWOT Analysis ช่วยให้จับคู่องค์ประกอบระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกด้วยกัน เพื่อยกระดับการวางแผนกลยุทธ์ให้มีความชัดเจน มีเป้าหมายที่เห็นภาพ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในบทบาทขององค์กรหรือผู้ให้บริการในห้องสมุดสามารถเห็นภาพรวมของสถานการณ์อย่างครอบคลุม เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และพัฒนาแผนการดำเนินการที่วัดผลได้จริง วางแผนการทำงานได้ง่ายมากขึ้นกว่าเดิม เข้าใจและทำตามขั้นตอนที่คาดหวังไว้ได้อย่างถูกต้อง ในบทบาทของผู้ใช้บริการ

ทำให้ทราบความต้องการหรือช่องทางการใช้บริการ รู้วิธีการใช้แหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ

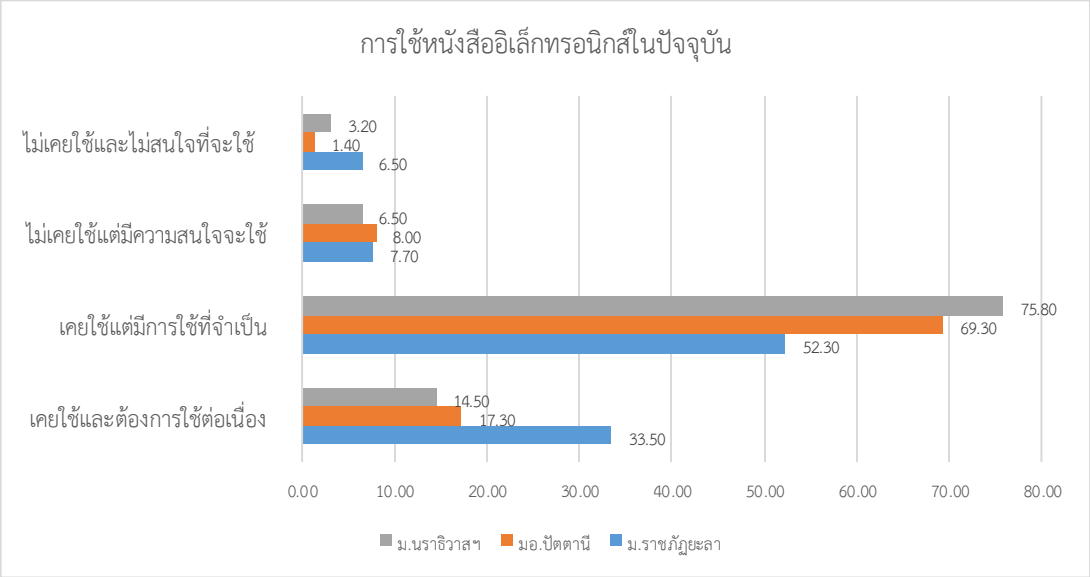
ผลการวิจัย

ระยะที่ 1

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม

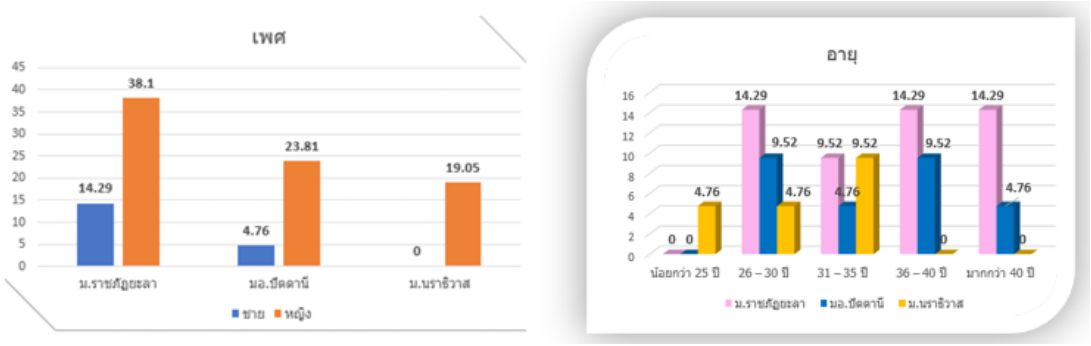
1.1 กลุ่มผู้ใช้บริการ (นักศึกษาปริญญาตรีภาคปกติ สาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อพิจารณาจำแนกตามคุณลักษณะของนักศึกษา พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ศึกษาในชั้นปีที่ 4 มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48 ส่วนใหญ่ศึกษาในสาขาวิชาภาษาอังกฤษมากกว่าสาขาอื่น และเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.51

1.2 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบทั้ง 3 มหาวิทยาลัย พบว่า ผู้ใช้บริการทุกมหาวิทยาลัยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ข้อ (3) เคยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แต่มีการใช้เฉพาะที่จำเป็นมากกว่าข้ออื่น ๆ โดยมหาวิทยาลัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ คิดเป็นร้อยละ 75.80 รองลงมา คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คิดเป็นร้อยละ 69.30 และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา คิดเป็นร้อยละ 52.30 ดังแสดงในภาพที่ 1

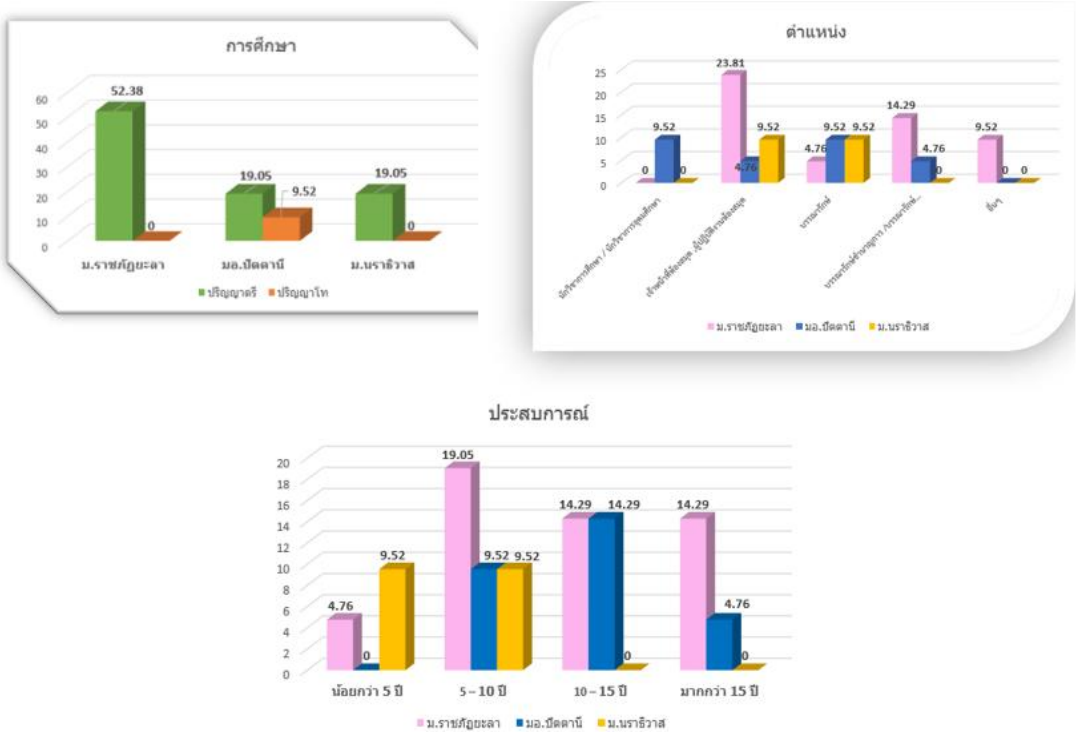

ภาพที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3 มหาวิทยาลัย

1.3 ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เมื่อพิจารณาจำแนกตามคุณลักษณะของผู้ปฏิบัติงาน พบว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-35 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากกว่าระดับอื่น มีตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40 และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานระหว่าง 5-10 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.00 ดังภาพที่ 2 และภาพที่ 3

ภาพที่ 2 แสดงคุณลักษณะกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน จำแนกตามเพศและอายุ

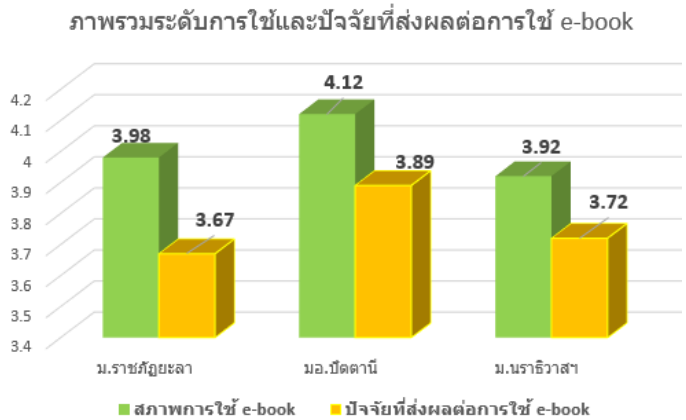
ภาพที่ 3 แสดงคุณลักษณะกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน จำแนกตามการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การปฏิบัติงาน

1.4 ผลการศึกษาสภาพการใช้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

1.4.1 ภาพรวมการใช้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00) โดยข้อที่มีการใช้มากที่สุดคือ การดาวน์โหลดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ทั้งเล่ม เพื่อใช้ในการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.12) เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถาบันการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีการดาวน์โหลดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะเนื้อหามากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.12) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่าน

เครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กมากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.32) ส่วนมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ใช้เพื่อค้นหาเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\overline{X}$ = 4.06)

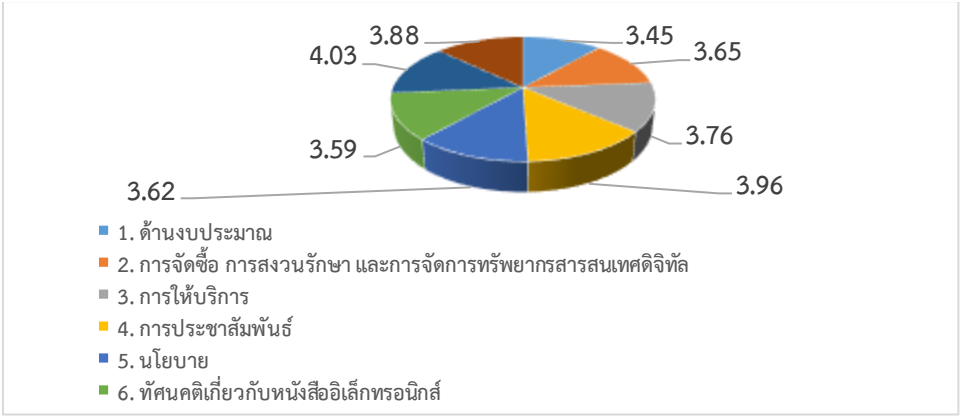
1.4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ภาพรวมระดับความเห็นอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.76) โดยข้อที่มีความคิดเห็นมากกว่าข้ออื่น คือ ประสิทธิภาพของสัญญาณอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ให้บริการดี อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.00) เมื่อพิจารณาจำแนกตามสถาบันการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของอินเทอร์เน็ตมากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.09) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเทคโนโลยีมีความถนัดมากกว่าการใช้หนังสือรูปเล่ม มากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.24) ส่วนมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มีความเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของอินเทอร์เน็ตมากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\overline{X}$ = 3.98) ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบระดับการใช้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ สาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.4.3 ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการดำเนินการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด พบว่า ทั้ง 3 มหาวิทยาลัย มีภาพรวมสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.88) โดยด้านที่พบปัญหามากกว่าด้านอื่น คือ ด้านพฤติกรรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ($\overline{X}$ = 3.45) รองลงมา คือ ด้านประชาสัมพันธ์ ($\overline{X}$ = 4.03) และด้านที่มีปัญหาน้อยที่สุด คือ ด้านงบประมาณ ($\overline{X}$ = 4.03) เมื่อพิจารณาจำแนกตามมหาวิทยาลัย พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีปัญหาเกี่ยวกับการอบรมการเข้าใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่มากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.29) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัญหาเกี่ยวกับการจัดอบรมการสืบค้นการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้แก่สาขาวิชาที่ต้องการอบรม และผู้ให้บริการจัดบริการสืบค้นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ส่งเนื้อหาที่ต้องการไปยังผู้ใช้บริการตามอีเมล (ด้านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนพันธกิจของมหาวิทยาลัยในสังคมพหุวัฒนธรรม) มากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.33) ส่วนมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มีปัญหาเกี่ยวกับประชาสัมพันธ์ที่

ไม่หลากหลายช่องทาง มีข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\overline{X}$ = 4.75) ดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แสดงภาพรวมของระดับปัญหาในการดำเนินการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

1.4.4 สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัย

1) ด้านการเรียนการสอน ผู้สอนมีการส่งเสริมการเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยประชาสัมพันธ์รายชื่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะกับวัยและความสามารถของผู้เรียน การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ตามธรรมชาติและความแตกต่างของผู้เรียน ในสาขาวิชาที่สอน มีการจัดทำแผนพัฒนาผู้เรียนตาม Course Spec ที่กำหนดไว้ มีการกำหนดกิจกรรม การวัดประเมินผล ที่เน้น Hard Skills และ Soft Skills มีกระบวนการจัดการเรียนรู้เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ รวมถึงกิจกรรมสำหรับการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการใช้และเข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีแหล่งเรียนรู้พื้นฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนด เช่น Microsoft Team ลิงก์วีดีโอ หรือช่องทางอื่น ๆ ที่ผู้สอนเตรียม หรือพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาให้นักศึกษาทราบ เน้นให้นักศึกษาทำผลงานหรือชิ้นงาน โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลให้เป็นหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Portfolio เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาสามารถใช้ประโยชน์ในการนำไปต่อยอดฝึกประสบการณ์วิชาชีพหรือฝึกสหกิจศึกษา

2) ด้านการสนับสนุนการวิจัย มีการใช้บทความวารสารมากกว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กรณีที่ต้องการข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ทฤษฎีต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ไม่เปลี่ยนแปลง สามารถใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ได้ แต่มีข้อจำกัดในการดาวน์โหลดและการจัดเก็บ ซึ่งไม่มีคลังจัดเก็บ ทำให้ไม่สะดวกในการค้นจากลิงก์ของหนังสือ ข้อจำกัดทางด้านภาษา ทำให้เข้าถึงหนังสืออิเล็กทรอนิกส์น้อย มีทรัพยากรรูปแบบอื่นเป็นทางเลือก ฐานงานวิจัยมีการใช้งานน้อย แต่มีฐานเสริมในกลุ่มราชภัฏ

3) ด้านการบริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปะ มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ค่อนข้างน้อย เนื่องจากการลงพื้นที่กับชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมาย ต้องการข้อมูลที่ทันสมัย สะดวก เข้าถึงได้ง่าย และใช้ภาษาไทยเป็นหลัก

4) นโยบายและแนวทางการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หน่วยงานระดับคณะ ได้แก่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี) คณะศิลปศาสตร์ (มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์) และงาน

บริหารงานบุคคล (ส่วนกลาง) ของทั้ง 3 มหาวิทยาลัย มีนโยบายให้อาจารย์ผู้สอน นักวิชาการศึกษา และบุคลากรผลิตตำราอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อจัดเก็บในฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัย รวมทั้งมีการพัฒนาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ระยะที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของการส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำแนกตามการดำเนินงานของห้องสมุด 6 ด้าน ซึ่งใช้ TOWS Matrix โดยกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย จำนวน 9 คน ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3

แสดงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ โดยใช้ TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน / ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
โอกาส (Opportunity)	1. กลยุทธ์เชิงรุก (จุดแข็ง+โอกาส) 1) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้บริการ e-books 2) การส่งเสริมการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อบรมการใช้งาน และให้ความรู้ด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ จริยธรรมสารสนเทศ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์แก่ผู้ใช้บริการ 3) ส่งเสริมการผลิตและใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการเรียนการสอน โดยความร่วมมือของคณะและห้องสมุด 4) ส่งเสริมให้มีการใช้ e-books ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน 5) การสร้างช่องทางการสืบค้น และการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางมือถือได้โดยตรง 6) มีการสนับสนุนอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐานในการเข้าถึงและใช้งาน e-books 7) สนับสนุนในการนำ AI มาใช้งาน e-books	2. กลยุทธ์เชิงแก้ไข (จุดอ่อน+โอกาส) 1) พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญให้กับบุคลากร 2) การสนับสนุนให้มีการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัล 3) สนับสนุนให้มีการจัดหาฐานข้อมูล สนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างเครือข่าย 4) มีการกำหนดงบประมาณในการจัดหา ผลิต ประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมส่งเสริมการใช้งาน e-books 5) มีนโยบายสนับสนุน ส่งเสริม และใช้งาน e-books 6) การกำหนดการใช้แพลตฟอร์มเพื่อการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดียวกัน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัยภายใน / ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
อุปสรรค (Threat)	3. กลยุทธ์เชิงป้องกัน (จุดแข็ง+อุปสรรค) 1) สนับสนุนให้มีการรวบรวมแหล่งสารสนเทศแบบ Open Access ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ 2) มีคณะกรรมการขับเคลื่อน e-books เพื่อส่งเสริมการใช้อย่างต่อเนื่อง 3) สนับสนุนการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัลเพื่อใช้งานร่วมกันในกลุ่มเครือข่ายความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง	4. กลยุทธ์เชิงรับ (จุดอ่อน+อุปสรรค) 1) มีนโยบายการส่งเสริมสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ 2) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน 3) สนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือในการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับเครือข่าย เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคาและโปรโมชั่น

2.2 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกลยุทธ์ส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยรวมทุกด้าน มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.84) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า กลยุทธ์การดำเนินงาน 4 ด้าน มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ ด้านการเรียนการสอนและการวิจัย ($\overline{X}$ = 4.50) ด้านแหล่งสารสนเทศ ($\overline{X}$ = 4.12) ด้านเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัล (4.07) ด้านนโยบายและผู้บริหาร ($\overline{X}$ = 3.63) โดยกลยุทธ์ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ คือ การสร้างช่องทางการสืบค้นและการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางมือถือได้โดยตรง ($\overline{X}$ = 5.00) (เป็นกลยุทธ์ในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย) ทั้งนี้ กลยุทธ์ด้านผู้ใช้บริการและกลยุทธ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือ มีผลการประเมินประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.38) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของกลยุทธ์ส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ด้าน	กลยุทธ์	ระดับคุณภาพ $\overline{X}$	(S.D.)	แปลผล
1. ด้านนโยบายและผู้บริหาร	1) มีการกำหนดงบประมาณในการจัดหา ผลิต และประชาสัมพันธ์ และกิจกรรมส่งเสริมการใช้งาน e-books	4.00	0.000	มาก
	2) มีนโยบายสนับสนุน ส่งเสริมและใช้งาน e-books	3.83	0.372	มาก
	3) มีนโยบายการส่งเสริม สร้างเครือข่ายความร่วมมือ	3.66	0.471	มาก
	4) มีคณะกรรมการขับเคลื่อน e-books เพื่อส่งเสริมการใช้อย่างต่อเนื่อง	3.33	0.471	มาก
	5) การกำหนดการใช้แพลตฟอร์ม เพื่อการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดียวกัน	3.33	0.471	มาก
	รวม	**3.63**	**0.357**	**มาก**

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ด้าน	กลยุทธ์	ระดับคุณภาพ		แปลผล
		$\bar{X}$	(S.D.)	
2. ด้านแหล่งสารสนเทศ	1) สนับสนุนให้มีการรวบรวมแหล่งสารสนเทศแบบ Open Access รวมทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ	4.33	0.516	มาก
	2) มีการสนับสนุนให้มีการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัล	4.16	0.408	มาก
	3) สนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างเครือข่าย	4.00	0.894	มาก
	4) สนับสนุนให้มีการจัดหาฐานข้อมูล	4.00	0.000	มาก
	รวม	4.12	0.454	มาก
3. ด้านผู้ใช้บริการ	1) การส่งเสริมประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อให้บริการ e-books	3.50	0.547	มาก
	2) ส่งเสริมการใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ อบรมการใช้งานและให้ความรู้ด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ จริยธรรมสารสนเทศ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์แก่ผู้ใช้บริการ	3.50	0.547	มาก
	3) การศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้บริการ	3.16	0.408	มาก
	รวม	3.38	0.501	ปานกลาง
4. ด้านการเรียนการสอนและการวิจัย	1) สร้างช่องทางการสืบค้นและการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางมือถือได้โดยตรง	5.00	0.403	มากที่สุด
	2) ส่งเสริมให้มีการใช้ e-books ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน	4.33	0.420	มาก
	3) ส่งเสริมการผลิตและใช้งานหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการเรียนการสอน โดยความร่วมมือของคณะและห้องสมุด	4.16	0.433	มาก
	รวม	4.50	0.419	มาก
5. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะดิจิทัล	1) สนับสนุนในการนำ AI มาใช้งาน e-books	4.50	0.547	มาก
	2) มีการสนับสนุนอุปกรณ์และโครงสร้างพื้นฐานในการเข้าถึงและใช้งาน e-books	4.33	0.516	มาก
	3) การพัฒนาโปรแกรมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์บนมือถือ	4.33	0.516	มาก
	4) การพัฒนาทักษะดิจิทัล เพื่อการวิจัย	4.33	0.516	มาก
	5) การประชาสัมพันธ์การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์	4.00	0.000	มาก
	6) พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญให้กับบุคลากร	3.66	0.516	มาก
	7) การส่งเสริมทักษะการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ	3.33	0.516	ปานกลาง
	รวม	4.07	0.447	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ด้าน	กลยุทธ์	ระดับคุณภาพ $\bar{X}$	(S.D.)	แปลผล
6. ด้านเครือข่ายความร่วมมือ	1) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน	3.50	0.547	มาก
	2) สนับสนุนเครือข่ายความร่วมมือในการจัดหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ร่วมกับเครือข่าย เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคาและโปรโมชั่น	3.50	0.547	มาก
	3) สนับสนุนการพัฒนาคลังสารสนเทศดิจิทัล เพื่อใช้งานร่วมกันในกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือ	3.16	0.408	มาก
	รวม	**3.38**	**0.501**	**ปานกลาง**
	รวมทุกด้าน	**3.84**	**0.046**	**มาก**

สรุปผลการวิจัย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มีการดาวน์โหลดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เฉพาะเนื้อหามากกว่าข้ออื่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กมากกว่าข้ออื่น ส่วนมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ใช้ค้นหาเนื้อหาในหนังสืออิเล็กทรอนิกส์มากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คือ ประสิทธิภาพของอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ให้บริการ และในทัศนะของผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดพบปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ การอบรมการเข้าใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่มากกว่าข้ออื่น อยู่ในระดับมาก

กลยุทธ์ด้านการเรียนการสอนและการวิจัย มีคุณภาพมากกว่าด้านอื่น ๆ รองลงมา คือ ด้านแหล่งสารสนเทศ ด้านเทคโนโลยีและทักษะดิจิทัล ด้านนโยบายและผู้บริหาร โดยกลยุทธ์ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่น ๆ คือ การสร้างช่องทางการสืบค้นและการเข้าใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางมือถือได้โดยตรง (กลยุทธ์ในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย) ทั้งนี้ กลยุทธ์ด้านผู้ใช้บริการและด้านเครือข่ายความร่วมมือ มีผลการประเมินคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง

กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านงานบริการสารสนเทศได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ควรวางแผนงบประมาณ เพื่อใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการอ่านต่าง ๆ เช่น การอบรม การมอบของที่ระลึก การเพิ่มจำนวนเล่มในการยืม หรือการเพิ่มระยะเวลาการยืม การเน้นจัดอบรมให้กับนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา หรือกลุ่มผู้ใช้ที่พิจารณาแล้วว่า เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มในการใช้งานสูงในอนาคต เช่น กลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ เป็นต้น ทั้งนี้ ควรมีการจัดอบรมให้กับอาจารย์และนักวิจัยเป็นประจำและสม่ำเสมอ

การอภิปรายผล

สภาพการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ สาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

อยู่ในระดับมาก มีนโยบายให้อาจารย์ผลิตตำราอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ใช้มีเครื่องมือที่ใช้อ่าน และทัศนคติต่อการใช้งานและการรับรู้ถึงประโยชน์ สอดคล้องกับ คมเดช บุญประเสริฐ (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พบว่า การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ คือ ใช้หนังสือหายากอิเล็กทรอนิกส์ ในการทำวิจัยและรายงาน โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้อยู่ในระดับมาก คือ ประสิทธิภาพของสัญญาอินเทอร์เน็ตในพื้นที่ให้บริการ

ด้านทัศนะของผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดของห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ปัญหาการอบรมการใช้ฐานข้อมูลหนังสืออิเล็กทรอนิกส์สำหรับปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่ (ด้านการประชาสัมพันธ์) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.29) สอดคล้องกับ ศศิธร ติณะมาศ และสมาน ลอยฟ้า (2556) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลอันเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันอุดมศึกษาของไทย พบว่า ยังไม่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลไว้อย่างชัดเจน แต่เป็นการระบุไว้อยู่ในนโยบายด้านอื่นของสถาบันอุดมศึกษา และมีการกำหนดเป็นนโยบายในหน่วยงานระดับปฏิบัติ ด้านหน่วยงานรับผิดชอบ ห้องสมุดถือเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล ทั้งการผลิต เผยแพร่ และให้บริการสารสนเทศดิจิทัล

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพในการดำเนินงานส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในสถาบันอุดมศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ SWOT ร่วมกับ TOWS Matrix จำแนกตามการดำเนินงานของห้องสมุด 6 ด้าน สอดคล้องกับรายงานการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น (2563) ที่มีผลการวิเคราะห์ SWOT พบว่า พฤติกรรมของผู้รับบริการเปลี่ยนแปลงจากเดิมสู่การใช้บริการออนไลน์และการเข้าถึงสารสนเทศผ่านอุปกรณ์สื่อสารด้วย Mobile Applications ทุกรูปแบบประกอบกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นโอกาสที่จะนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยพัฒนานวัตกรรมบริการ รวมถึงสนับสนุนการวิจัย เพื่อผลักดันให้มหาวิทยาลัยก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยและพัฒนา รวมทั้งสำนักหอสมุดได้แก้ไขพัฒนาให้มีความพร้อม โดยจัดเป็นกลยุทธ์เชิงรับที่สำคัญ เช่น เพิ่มช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ใช้และผู้ให้บริการ เพิ่มกิจกรรมพัฒนาหอสมุดกลางและห้องสมุดสาขา เพิ่มช่องทางการถ่ายทอดนโยบายสู่บุคลากร เพิ่มเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอก เป็นต้น

ทั้งนี้จากข้อค้นพบ สามารถเปรียบเทียบผลการศึกษาทั้ง 3 ประเด็น ของห้องสมุดทั้ง 3 แห่ง ดังนี้ (1) การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มีระดับการใช้น้อยกว่ามหาวิทยาลัยอีก 2 แห่ง จึงควรส่งเสริมกิจกรรมการใช้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนให้มากขึ้น (2) ประสิทธิภาพของสัญญาณอินเทอร์เน็ต และเครื่องมือสนับสนุนการอ่าน เป็นปัจจัยส่งเสริมการใช้ที่สำคัญของทั้ง 3 มหาวิทยาลัย (3) ปัญหาที่พบมากที่สุดของทั้ง 3 มหาวิทยาลัย คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ขาดความหลากหลาย และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น ควรพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ พัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ใช้บริการทุกกลุ่ม โดยข้อค้นพบดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบเฉพาะพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งไม่เคยมีผู้ทำวิจัยมาก่อน จึงไม่มีผลการวิจัยที่สนับสนุนหรือโต้แย้งผลการศึกษาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. นำกลยุทธ์ที่ได้ทดลองใช้จากการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาต่อยอดในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับนักศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

2. กลยุทธ์ด้านผู้ใช้บริการและกลยุทธ์ด้านเครือข่ายความร่วมมือที่มีผลการประเมินประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลางควรจัดทำแผนระยะสั้นและระยะยาวการติดตามการดำเนินงาน เช่น แผนส่งเสริมประชาสัมพันธ์

แผนการศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้ รวมถึงการจัดเวทีแลกเปลี่ยนในคราวประชุมเครือข่ายห้องสมุดในประเด็น การใช้ทรัพยากรหรือการพัฒนาคลังสารสนเทศร่วมกัน เพื่อติดตามสะท้อนปัญหา ให้สามารถนำมาพัฒนากลยุทธ์และนำไปปรับใช้ได้ในบริบทที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

3. ประสิทธิภาพของกลยุทธ์ส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถพัฒนาเป็นงานวิจัยรูปแบบ (Model) ความสำเร็จในงานบริการและส่งเสริมทรัพยากรสารสนเทศได้

4. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านงานบริการ งานส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศ และประเด็นทางด้านการศึกษาผู้ใช้ยุคใหม่

5. ประยุกต์ใช้แนวทางพัฒนาแหล่งสารสนเทศดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนการสอน การวิจัย และพันธกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในสถาบันอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567). *รายงานผลการพัฒนานโยบายการอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2567*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

คมเดช บุญประเสริฐ. (2563). *การพัฒนากลยุทธ์การส่งเสริมการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาด้านมนุษยศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จารุพร ชูเรืองสุข. (2552). *การใช้และความต้องการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษาหอสมุดวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ธิดารัตน์ สาระพล. (2562). *กรอบแนวทางการจัดการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุดมหาวิทยาลัยไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พิบูล ทีปะปาล และธนวัฒน์ ทีปะปาล. (2559). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. อมรการพิมพ์.

ศศิธร ติณะมาศ และสมาน ลอยฟ้า. (2556). การบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัลอันเป็นลิขสิทธิ์ของสถาบันอุดมศึกษาไทย. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 6*(2), 47–63.

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2563). *SWOT การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ.* สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Carroll, A. J., Corlett-Rivera, K., Hackman, T., & Zou, J. (2016). E-book perceptions and use in STEM and non-STEM disciplines: A comparative follow-up study. *portal: Libraries and the Academy, 16*(1), 131–162. https://doi.org/10.1353/pla.2016.0002

Cassidy, E. D., Martinez, M., & Shen, L. (2012). Not in love, or not in the know? graduate student and faculty use (and non-use) of e-books. *The Journal of Academic Librarianship, 38*(6), 326–332.https://doi.org/10.1016/j.acalib.2012.08.005

Minčić-Obradović, K. (2011). *E-books in academic libraries*. Chandos Publishing.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.